

**Старенкова Г. О., студентка
Лут К. А., к. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»**

**ЛЕДАРСТВО ТА ПРАЦЕЛЮБНІСТЬ ЯК ОСНОВНІ
СКЛАДОВІ КОНЦЕПТ-ІДЕЇ ПРАЦЯ ТА ЇХ ВТІЛЕННЯ В ТРЬОХ
ЛІНГВОКУЛЬТУРАХ**

Культура в якості системи цінностей формує в людині визначені ціннісні орієнтації та потреби, що яскраво відображаються у мові. Уява відіграє важливу роль у формуванні ціннісних уявлень, за допомогою

якої люди створюють ментальні моделі об'єктів. Такі приклади є практично ідеалами і слугують еталонами цінностей. Концепт-ідея ПРАЦЯ в мовній картині світу є лише однією із багаточисленних складових і, відповідно, є базовим поняттям в системі людських цінностей. Вивчення концептів є доволі актуальною проблемою лінгвокультурології та лінгвокогнітології. Сучасні вчені виявляють особливий інтерес до вивчення концептів як семантичної категорії, адже концепт-ідея має суперечливий та неоднозначний характер.

Саме лінгвокультурний підхід до розуміння концепту полягає в його визнанні базовою одиницею культури, одним з її центрів. Концепти відбивають етнічне світобачення, маркують етнічну мовну картину світу. На думку Л. Г. Верби, концепт є основною одиницею лінгвокультурології, де він розглядається як «багатовимірне смислове утворення, в якому виділяються ціннісна, образна й понятійна сторони» [2]. Концепт-ідея ПРАЦЯ має антропоцентричну природу і належить до фундаментальних ментальних уявлень, які категоризують та концептуалізують соціокультурну дійсність. Такий тип концепту має дві складових, які яскраво в ньому відображаються. Наша мета – дослідити складові ледарство та працелюбність як основні елементи концепт-ідеї ПРАЦЯ та їх втілення в трьох лінгвокультурах: французькій, англійській та українській.

Ледарство та працелюбність – дві протилежні характеристики ставлення людини до праці: ледарство «відсутність бажання діяти, працювати; працелюбність «старанне, ревне ставлення до праці» [3]. У французькій, українській та англійській мовах на позначення небажання людини працювати функціонує широкий спектр лексем: укр. *ледарство*, *лінощі*, *лінь*, *ледарювання*, *дармоїдство* зневажл., *байдикування* розм., *ліньки* розм., *баглаї* розм.; англ. *laziness*, *idleness*, *indolence*, *supineness*, *inactivity*, *idlesse* заст., *bone idle* розм., *bum* розм., *good-for-nothing* розм.; франц. *l'indolence*, *la fainéantise*, *la paresse*, *la flemme*, *inapplication* літ., *farniente* зневажл., *flemmardise* зневажл. Наведемо приклади лексем на позначення старанності та завзятості людини у праці, як не дивно таких одиниць значно менше: укр. *працьовитість*, *працелюбність*, *заподливість*, *роботячість*, *трудолюбство* рідше, *працелюбство* рідше, *робучість* діал.; англ. *industry*, *diligence*, *ambition*, *hard work*, *thrifft* діал., франц. *l'application*, *l'assiduité*, *le zèle*, *le labeur*. Таку нерівність можна пояснити особливостями кожної дослідженої лінгвокультури.

Тепер розглянемо більш яскраві приклади саме фразеологічних одиниць на позначення концепт-ідеї ПРАЦЯ та його складових елементів: ледарства та працелюбності. В Англії високо цінують працю, вони вважають, що праця повинна давати людині щось більше, ніж їжу. Вона має приносити моральне задоволення та матеріальні блага. Інакше праця спричиняє дискомфорт: *he that labors and thrives, spins gold*. Англійська лінгвокультурологічна спільнота також приділяє увагу

розпорядку дня та систематичності. Саме тому акцентується увага на дотриманні правил, розкладу, що привчає людину до дисципліни: *early to bed and early to rise makes a man healthy, wealthy and wise*. У культурі англійців, так і українців важливим є працьовитість і завзятість у досягненні мети. Наприклад, у англійців працьовита людина досягає всього: *god gives food but doesn't cook it* – доля дає шанс і ним треба скористатися; *root, hog or die* – розм. працой, як віл або зазнаєш поразки; *to be on all cylinders* – розм. бути в формі, працювати, не покладаючи рук [6, с. 124; с. 207].

В українців ставлення до працьовитості аналогічне. З давніх часів народ ставився до працьовитих шанобливо, а до лінивих з неповагою: *хто діло робить, а хто гави ловить; добре роби, добре й буде; маленька праця краща за велике безділля*. Французька культура в аспекті праці має свої особливості. Представникам української або англійської нації може здатися, що французи доволі повільні, але вони, натомість, вважають це нормальним явищем. Вони можуть спізнюватися на роботу і це також цілком прийнятно, аніж в українській лінгвокультурній спільноті. У французькій мові *travail* визначається як організованість, підпорядкування правилам, фінансовий аспект. Наведемо приклади фразеологічних одиниць на позначення праці у французькій культурі: *avoir du cœur à l'ouvrage* – працювати з душею, з любов'ю; *jouer des coudes* – наполегливо працювати; *travailler d'arrache-pied* – важко працювати без відпочинку; *être à la besogne* – бути завзятим у роботі [5, с. 168].

Як правило, ледарство засуджується та представники даних лінгвокультур здебільшого ставляться до цього явища не у позитивному ключі. Наприклад, у французькій мові лінива людина характеризується тим, що вона відкладає справи "на завтра": *demain il fera jour / à demain les affaires sérieuses*. В їхньому розумінні нероба цілими днями валяється на дивані (*battre la couverture*), і в цьому сенсі французькі фразеологізми порівнюють ледачу людину з ящіркою, що ліниво гріється на сонці, або з бабаком, який любить спати: *paresseux comme une couleuvre / comme un lézard, comme un loir* [4, с. 688]. При характеристиці ледаря особливо акцентується увага на образі ящірки, вона двічі зустрічається у французьких фразеологізмах: *faire le lézard / un bain de lizard* – ледарювати [4, с. 611]. В англійській мові теж зустрічається цей образ. Можливо, співзвучність англійських слів *lizard* і *lazy* зіграли роль у формуванні семантики фразеологізму з образом ящірки [7, с. 147]. Також зустрічаються паремійні одиниці із засудженням ледарства: *L'oisiveté est (la) mere de tous les vices prov.* (Ледарство розуму – мати всіх вад); *Qui est oisif en sa jeunesse travaillera dans sa vieillesse prov.* (Ранні пташки росу п'ють, а пізні слізки ллють).

В українській культурі також ставляться до бездіяльності негативно, наведемо приклади паремійних одиниць, які це найяскравіше

ілюструють: *Білоручки – дармоїди та недоучки; Грім не гряне – ледачий не встане; Добре чужими руками жар загрібати; Гультяйство губить хазяйство* [1, с. 253]. В англійській культурі теж присутня чимала кількість одиниць на позначення неробства, бездіяльності: *Every day is holiday with sluggards; If you won't work, you shan't eat; Constant occupation prevents temptation; The hardest work is to do nothing; An idle brain is the devil's workshop.*

Отже, концепт-ідея ПРАЦЯ, представлений в українських, французьких та англійських фразеологічних, паремійних одиницях, віддзеркалює етнічну специфіку поглядів на трудову діяльність, характеризує її як основний пріоритет, життєву необхідність. Натомість велика увага приділяється засудженню неробства, яке розбещує особистість та вступає у протиріччя з базовими цінностями трох культур.

Література

1. Білоноженко В. М. Фразеологічний словник української мови : у 2 кн. К. : Наукова думка, 1999. Кн. 1. 528 с. ; Кн. 2. 529 с.
2. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов : [навч. посібник]. Вінниця : Нова книга, 2003. 250 с.
3. Словники України. URL : <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>
4. Французько-український словник / під ред. В. Бусела. К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2012. 1104 с.
5. Chollet I. Les expressions idiomatique. CLE INTERNATIONAL, 2008. 224 p.
6. Dictionary of English Language and Culture. Longman Group Ltd, 1992. 1560 p.
7. Longman Idioms Dictionary. Addison Wesley Longman Limited, 1998. 398 p.